

Marknadskontroll av byggprodukter

Slutrapport för brandvarnare

Titel: Marknadskontroll av byggprodukter
Utgivare: Boverket, augusti 2024
Processnummer: 3.5.4
Diarienummer: 6265/2023

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	4
1 Bakgrund	5
1.1 Tillämplig lagstiftning	5
1.2 Tidigare kontroller	7
2 Dokumentationskontroll	8
2.1 Urval för kontroll	8
2.2 Metod	9
2.3 Resultat	9
2.4 Åtgärder	11
3 Slutsatser	13

Sammanfattning

Boverkets marknadskontroll syftar till att säkerställa att byggprodukter som tillhandahålls på marknaden i Sverige uppfyller gällande krav.

Brandvarnare omfattas av en harmoniserad byggproduktstandard och därmed av byggproduktförordningens krav. Det innebär att brandvarnare ska ha viss dokumentation för att få släppas ut på den europeiska inre marknaden.

Projektet har omfattat dokumentationskontroll av 15 produkttyper som tillhandahålls i Sverige, både av fysiska butiker och e-handelsaktörer. Vissa brister har upptäckts och de berörda ekonomiska aktörerna har fått tillfälle att vidta lämpliga åtgärder.

1 Bakgrund

1.1 Tillämplig lagstiftning

Boverket är den myndighet som ansvarar för marknadskontroll av byggprodukter som säljs i Sverige. Det gäller även byggprodukter som säljs på webben om sidorna riktas till svenska kunder.

Det innebär att Boverket bedriver tillsyn av att kraven i EU:s byggproduktförordning¹ följs.

1.1.1 Byggproduktförordningen

Byggproduktförordningen har varit tillämplig fullt ut sedan den 1 juli 2013. Syftet är att säkerställa fri rörlighet för byggprodukter på den europeiska inre marknaden genom att använda gemensamma sätt för att bedöma och beskriva byggprodukters väsentliga egenskaper.

Information om byggprodukten ska följa med genom hela distributionskedjan från tillverkare till användare. Metoder och kriterier för bedömning och provning av produkters väsentliga egenskaper finns i olika, för produkten specifika, harmoniserade standarder.

Byggprodukter som omfattas av en harmoniserad standard ska ha en prestandadeklaration och vara CE-märkta för att få säljas i länder anslutna till den inre marknaden. I förekommande fall ska de också åtföljas av bruksanvisningar och säkerhetsinformation. Bruksanvisningen ska vara på svenska och följa med produkten i pappersform.

Det är tillverkaren som upprättar prestandadeklaration och sedan CE-märker sin byggprodukt. Tillverkaren ska som grund för produktens prestandadeklaration upprätta relevant teknisk dokumentation i enlighet med den harmoniserade standarden.

Tillverkare är den som släpper ut byggprodukter på marknaden under eget namn eller varumärke. Det innebär att tillverkare är ett juridiskt begrepp som inte alltid sammanfaller med den fysiska tillverkaren.

För byggprodukter som säljs i Sverige måste prestandadeklarationen och eventuella bruksanvisningar och säkerhetsinformation vara på svenska. Det är normalt sett tillverkaren som översätter denna dokumentation till det språk som krävs i det land som produkten säljs i. Om tillverkaren inte har gjort en översättning, är det möjligt för distributören att själv översätta prestandadeklarationen och vid försäljning se till att både

¹ Förordning (EU) nr 305/2011

översättningen och den av tillverkaren underskrivna versionen av prestandadeklarationen (på originalspråk) följer med produkten.

Det är tillåtet att tillhandahålla prestandadeklarationen på webben, men det förutsätter att det på produkten eller på dess förpackning finns en länk till den webbplats där prestandadeklarationen på korrekt språk finns.

Villkoren för att få göra en prestandadeklaration tillgänglig på webben finns i en delegerad akt² som kompletterar byggproduktförordningen. I korthet föreskrivs att tillverkaren bland annat måste förse byggprodukternas mottagare med instruktioner om hur man får tillgång till webbplatsen.

Om en byggprodukt sålts utan prestandadeklaration trots att det finns krav på en sådan, ska Boverket påföra en byggsanktionsavgift. Enligt 9 kap. 25 § plan- och byggförordningen (2011:338) fastställs avgiften till ett prisbasbelopp, som för år 2024 uppgår till 57 300 kronor.

1.1.2 Marknadskontrollförordningen

Sedan den 16 juli 2021 gäller även EU:s övergripande marknadskontrollförordning³. Förordningen utvidgar begreppet ”ekonomisk aktör” och inkluderar leverantörer av distributionstjänster. Det innebär nya skyldigheter för aktörer som i samband med kommersiell verksamhet erbjuder minst två av tjänsterna magasinering, paketering, adressering och avsändning, utan att ha äganderätt till de varor som berörs. Post- och godstransporttjänster omfattas dock inte.

Marknadskontrollförordningen innebär också skärpta krav på produkter som kommer från tredjeland, det vill säga ett land som inte är anslutet till den europeiska inre marknaden. Produkter får endast släppas ut på den europeiska inre marknaden om det finns en ekonomisk aktör som är etablerad i unionen och som är ansvarig för vissa uppgifter.

Marknadskontrollförordningen innebär även utökade befogenheter för marknadskontrollmyndigheterna. Det innebär bland annat att Boverket numera för att eliminera en allvarlig risk får kräva att innehåll som hänvisar till bristfälliga byggprodukter avlägsnas från en e-handelsplats, när inga andra effektiva medel står till buds.

1.1.3 Tillämplig harmoniserad standard

Brandvarnare omfattas av den harmoniserade byggproduktstandarden SS-EN 14604:2005⁴.

² Förordning (EU) nr 157/2014

³ Förordning (EU) nr 2019/1020

⁴ SS-EN 14604:2005 Brand och räddning – Brandvarnare, korrigerad genom SS-EN 14604:2005/AC:2008.

För respektive väsentlig produktgenskap ska produktens prestanda anges på det sätt som beskrivs i standardens ZA-tabeller. Den harmoniserade standarden för brandvarnare skiljer sig från många andra byggproduktstandards och är utformad så att produkten förutsätts klara alla väsentliga egenskaper som anges i standardens ZA.1 tabell.

Brandvarnare som omfattas av den harmoniserade standarden måste alltså klara (*pass*) alla de tester av väsentliga produktgenskaper som ska utföras enligt standarden för att få CE-märkas. Det är inte tillåtet att ange NPD, dvs. ingen prestanda fastställd (*no performance determined*) eller *fail*, i de fall produkten inte klarat ett test av en viss väsentlig egenskap.

1.1.4 System för bedömning och fortlöpande kontroll av prestanda

Brandvarnare omfattas av system 1 för bedömning och fortlöpande kontroll av prestanda. Tillverkaren ska därför se till att ett anmält organ utfärdar ett intyg om kontinuitet av byggproduktens prestanda (certifikat). Intyget ska vara utställt till den aktör som agerar som tillverkare i byggproduktförordningens mening, dvs. tillhandahåller produkten under eget namn eller varumärke.

Det är endast den aktör som innehar ett sådant intyg som ska och får upprätta en prestandadeklaration och CE-märka byggprodukten. Om man säljer en byggprodukt under eget namn eller varumärke är det inte tillåtet att upprätta en prestandadeklaration och CE-märka den med utgångspunkt i ett annat företags (t.ex. fabriken) intyg. Om intyg saknas är övrig dokumentation ogiltig.

Andra ekonomiska aktörer i leveranskedjan ansvarar för att säkerställa att relevant dokumentation och information följer med produkten, men får inte själva upprätta dokumenten. De har därför ett ansvar att säkerställa att produkten uppfyller byggproduktförordningens krav innan de säljer produkten. Ett undantag är att göra en översättning av tillverkarens prestandadeklaration till svenska om sådan saknas, och då tillhandahålla översättningen tillsammans med originalet.

1.2 Tidigare kontroller

Boverket har genomfört en marknadskontroll av brandvarnare för ungefär tio år sedan i ett gemensamt projekt tillsammans med marknadskontrollmyndigheter i andra europeiska länder, bland annat Danmark och Norge.

Erfarenheterna från de tidigare kontrollerna har beaktats i projektet 2024.

2 Dokumentationskontroll

Boverkets marknadskontroll har möjlighet att göra fysiska besök hos företag och att låta prova byggprodukter. I det aktuella projektet valdes i stället metoden dokumentationskontroll för att med samma resurser kunna kontrollera ett större urval produkter på marknaden.

2.1 Urval för kontroll

Arbetet inleddes med en kartläggning av de aktörer som tillhandahåller brandvarnare i Sverige. Kartläggningen byggde till stor del på webbsökningar men även besök hos detaljvaruhandeln. I kartläggningen av marknaden inhämtade Boverket bland annat information om medlemmar i olika branschorganisationer, såsom Brandvarnaregruppen och Brandskyddsföreningen.

Fler än 60 olika ekonomiska aktörer identifierades, och dessa bedömdes tillsammans tillhandahålla mer än 100 olika typer av brandvarnare på marknaden. Ett informationsbrev om gällande regler och den kommande kontrollen skickades till samtliga identifierade aktörer.

Inför urvalet för kontroll gjordes en analys av marknaden. De identifierade aktörerna sorterades utifrån sin roll i leveranskedjan (tillverkare, distributörer, importörer samt leverantörer av distributionstjänster). Målet var att säkerställa ett representativt urval av aktörer och produkter. Det var viktigt att inkludera såväl fysiska butiker som e-handelsplatser, och såväl inhemska som utländska produkttyper. För att undvika dubbelarbete inhämtade Boverket information om andra länders genomförda marknadskontroller via det europeiska ärendehanteringssystemet ICSMS.

Erfarenheter från Boverkets tidigare kontroller beaktades i urvalsprocessen. Bland annat noterar Boverket att brandvarnarbranschen är dynamisk, det vill säga att såväl nya aktörer som nya produkttyper tillkommer ständigt. Däremot är det fortfarande vanligt att fysisk tillverkning av brandvarnare sker i ett tredjeland och att produkterna släpps ut under en europeisk aktörs eget namn eller varumärke.

Sedan 2013, då förra kontrollinsatsen gjordes, har e-handeln utvecklats avsevärt. Traditionella webbutiker finns kvar, men numera säljs brandvarnare även på e-handelsplatser, som i första hand förmedlar distributionstjänster och vars utbud inte är begränsat till byggprodukter. Det innebär att sådana aktörer inte alltid är medvetna om byggproduktförordningens krav.

Dessutom har nya typer av brandvarnare tillkommit, bland annat uppkopplingsbara brandvarnare. Sådana produkter omfattas inte bara av byggproduktförordningen utan även av annan EU-lagstiftning. Det

innebär att en del tillverkare kan ha bedömt sina produkter enligt annan tillämplig lagstiftning (till exempel direktiven för radioutrustning eller för elektromagnetisk kompatibilitet), men inte i fråga om väsentliga egenskaper enligt den harmoniserade standarden för brandvarnare. Det innebär att en del brandvarnare kan ha bedömts i relation till andra funktioner men inte själva förmågan att upptäcka bränder och att larma.

Sammanfattningsvis har följande faktorer beaktats i urvalet:

- Erfarenheter från tidigare marknadskontroller
- E-handel och försäljning via webbaserade plattformar
- Nya typer av brandvarnare, bland annat sådana som har trådlös uppkoppling
- Utbud av brandvarnare hos olika ekonomiska aktörer
- Identifierade möjliga brister i dokumentationen gällande prestandadeklaration, CE-märkning, den underliggande tekniska dokumentationen eller språkraven
- Identifierade möjliga brister hos aktörer som säljer brandvarnare under eget varumärke
- Information om andra länders marknadskontroll av brandvarnare, inhämtad via ärendehanteringssystemet ICSMS

Totalt valdes 15 produkttyper ut för kontroll. Fyra av dem tillhandahölls av tillverkare, fem av distributörer, tre av importörer och tre av leverantörer av distributionstjänster.

2.2 Metod

För att få en korrekt bild av vilken dokumentation som följer med produkten köpte Boverket in brandvarnare från olika försäljningsställen. Därefter granskade Boverket etiketterna, förpackningarna och övrig dokumentation som fanns med respektive produkt.

Märkningarna och dokumentationen fotograferades och låg till grund för vidare kommunikation med aktörerna.

2.3 Resultat

Boverkets bedömning bygger på den dokumentation som vid inköp följde med respektive produkttyp. I vissa fall tillhandahölls prestandadeklarationen på webben, varför Boverket också granskade om villkoren för sådant tillhandahållande var uppfyllda.

Fem produkttyper klarade dokumentationskontrollen utan anmärkning. Övriga produkttyper var behäftade med olika formella brister, som redovisas nedan.

2.3.1 Prestandadeklaration

Prestandadeklarationen ska innehålla samma information som CE-märkningen men i lite längre version. Den ska vara på svenska och följa med

produkten vid försäljning. Alternativt ska den vara tillgänglig på webben, och då ska det finnas en länk dit på produkten eller dess förpackning.

Fyra produkttyper saknade prestandadeklaration på svenska och uppfyllde därmed inte språkraven.

Tre produkttyper saknade prestandadeklaration helt.

2.3.2 CE-märkning

CE-märkningen ska finnas på själva brandvarnaren. Oftast finns den på brandvarnarens baksida. Om det inte är möjligt på grund av produktens design får CE-märkningen finnas på förpackningen i stället.

Två produkttyper saknade CE-märkning enligt byggproduktförordningen. En av dem var CE-märkt enligt annan unionslagstiftning medan den andra saknade märkning helt.

2.3.3 Bruksanvisningar

Bruksanvisningen ska vara på svenska och följa med produkten i pappersform.

Tre produkttyper saknade bruksanvisningar på svenska och uppfyllde därmed inte språkraven.

2.3.4 Underliggande teknisk dokumentation

Tillverkaren måste ha ett intyg (certifikat) från ett anmält produktcertifieringsorgan för att få CE-märka produkten. Om intyg saknas är övrig dokumentation ogiltig.

Två produkttyper saknade korrekt underliggande teknisk dokumentation. Ytterligare en produkttyp åtföljdes av ett intyg, men uppgifterna i intyget stämde inte överens med uppgifterna i prestandadeklarationen.

2.3.5 Regelefterlevnad bland olika typer av ekonomiska aktörer

Tre av de fyra tillverkare som omfattats av kontrollen fick inga anmärkningar, varför regelefterlevnaden bland tillverkare bedöms vara god.

Regelefterlevnaden bland importörer och distributören var blandad. En importör och en distributör fick inga anmärkningar, medan resten fick tillfälle att vidta korrigerande åtgärder, främst i fråga om språkraven.

Generellt sett var regelefterlevnaden bättre bland de aktörer vars produkter ingick i kontrollen 2013. Det visar på att den tidigare kontrollen haft effekt.

Nytt för 2024 jämfört med den kontroll som utfördes år 2013 är att leverantörer av distributionstjänster numera omfattas av vissa skyldigheter. Boverket bedömer att regelefterlevnaden bland den typen av aktörer är

något sämre är genomsnittet, vilket kan bero på att kraven endast har gällt sedan 2021.

2.4 Åtgärder

2.4.1 Allvarliga brister

Boverket noterade allvarliga brister i dokumentationen för flera produkter och beslutade därför att produkterna skulle sluta säljas och att redan sålda exemplar skulle återkallas.

Två produkttyper saknade såväl prestandadeklaration och CE-märkning som underliggande teknisk dokumentation, varför Boverket fattade beslut om begränsande åtgärder i form av tillbakadragande från marknaden och återkallelse av redan sålda exemplar från slutkund. Eftersom en av produkttyperna var importerad krävde Boverket också att produkten skulle stoppas vid gränsen. När Boverket beslutar om återkallelse innebär det att den aktör som tillhandahållit produkten ska informera sina kunder och erbjuda att ta tillbaka levererade produkter antingen mot ekonomisk ersättning eller mot en ny produkt som uppfyller reglerna.

Boverket kan däremot inte tvinga en slutanvändare att lämna tillbaka återkallade produkter. Den som har köpt en brandvarnare som har återkallats får välja hur den vill göra. Användaren har dock ett ansvar för att använda lämpliga produkter så att byggnadsverket uppfyller de tekniska egenskapskraven för byggnadsverk, däribland säkerhet i händelse av brand.

2.4.2 Avsaknad av prestandadeklaration

Byggsanktionsavgift för avsaknad av prestandadeklaration påfördes i tre ärenden. I ett av dessa betalade aktören inte i beloppet i tid, varför ärendet överlämnades till Kronofogdemyndigheten för indrivning.

2.4.3 Språkkrav

I de fall där prestandadeklarationen eller bruksanvisningen inte uppfyllde språkkraven gavs de ansvariga ekonomiska aktörerna tillfälle att åtgärda bristerna genom att översätta dokumentationen. De flesta aktörerna valde emellertid att frivilligt ta bort produkterna från sitt sortiment i stället för att göra en översättning.

2.4.4 Leverantörer av distributionstjänster

I ett fall gjorde en leverantör av distributionstjänster sig oanträffbar och svarade inte på Boverkets begäran om dokumentation. Boverket avgjorde ärendet på befintliga handlingar. Eftersom produkten saknade dokumentation på svenska krävde Boverket att produkten skulle tas bort från webbplatsen. Detta på grund av att brandvarnare är säkerhetsprodukter

och avsaknaden av bruksanvisningar på svenska kan leda till allvarliga risker för svenska användare.

2.4.5 Andra åtgärder

För en produkttyp stämde inte informationen i prestandadeklarationen och CE-märkningen överens med informationen i intyget. Intyget var utfärdat till den ursprungliga tillverkaren (fabriken), medan produkttypen salufördes under en annan aktörs varumärke.

Efter en dialog med Boverket valde den ansvariga ekonomiska aktören att vidta korrigerande åtgärder och sluta sälja produkttypen under eget varumärke. I stället säljs nu produkttypen under den ursprungliga tillverkarens varumärke, vilket är en korrekt lösning enligt byggproduktförordningen.

Åtgärderna redovisas även i tabellform nedan.

Åtgärd Aktör	Ingen åtgärd	Korri- gering	Begrän- sande åtgär- der	Frivil- ligt till- ba- kdra- gande	Byggsankt- ionsavgift
Tillverkare	3	0	1	0	1
Importör	1	1	1	0	1
Distributör	1	1	0	3	1
Leverantör av distri- butions- tjänster	1	0	1	1	0

Tabell 1: Sammanfattning av de åtgärder som vidtagits i samband med Boverkets marknadskontroll av totalt 15 brandvarnare på den svenska marknaden 2024. Marknadskontrollen omfattade fyra tillverkare, tre importörer, fem distributörer och tre leverantörer av distributionstjänster. Byggsanktionsavgiften påförs i kombination med andra åtgärder och hanteras därmed inte som separata ärenden.

3 Slutsatser

Branschen för brandvarnare är föränderlig. Nya aktörer och produkttyper tillkommer hela tiden, medan äldre produkttyper försvinner från marknaden. Boverket bedömer att det varken är resurseffektivt eller praktiskt genomförbart att kontrollera samtliga brandvarnare som finns på marknaden. Därför har Boverket lagt en stor vikt vid arbetet med kartläggning av marknaden och urval av produkttyper för kontroll.

Regelefterlevnaden år 2024 bedöms vara betydligt bättre än år 2013. Endast några enstaka produkttyper saknade korrekt dokumentation helt och fick dras tillbaka från marknaden och återkallas från slutkunderna. År 2024 är också fler aktörer bekanta med dokumenttypen prestandadeklaration. Däremot är kunskapen om gällande språkrav fortfarande begränsad.

Nytt för 2024 jämfört med den kontroll som utfördes år 2013 är att leverantörer av distributionstjänster numera omfattas av vissa skyldigheter. Boverket bedömer att regelefterlevnaden bland den typen av aktörer är något sämre, vilket kan bero på att kraven endast har gällt sedan 2021.

Även om relativt många produkttyper var behäftade med formella brister, så var dessa brister av sådan karaktär att de gick att åtgärda. En del aktörer valde emellertid att sluta sälja produkttyperna i fråga i stället för att åtgärda bristerna, vilket befäster Boverkets uppfattning om branschen som dynamisk.

Sammanfattningsvis har marknadskontrollen bidragit till en större medvetenhet om gällande krav och därmed till en högre grad av regelefterlevnad. Det hindrar dock inte att en ny marknadskontroll av brandvarnare kan komma att företas i framtiden.

Box 534, 371 23 Karlskrona
Telefon: 0455-35 30 00
Webbplats: www.boverket.se